

Maandag 21 december 1914 – ochtendeditie

Geïnterneerden.

De kamerleden die door de sociaaldemocratische kamerfractie aangewezen werden om een onderzoek in te stellen naar de toestanden in de kampen, waarin Belgische militairen zijn geïnterneerd, zijn naar men ons meldt, met dit onderzoek reeds gereed gekomen.

Aanvankelijk was het hun bedoeling, samen alle kampen te bezoeken, maar in verband met de spoed, die betracht moest worden, hebben zij de arbeid verdeeld.

Het ligt in het voornemen van de heren Polak en Van Kol, leden der eerste kamer, binnenkort ook het kamp te Bergen te bezoeken, waar Duitse militairen zijn geïnterneerd.

Rotterdam. Voor de Belgen. Het stoomschip Memento is uit Londen hier aangekomen met voedingsmiddelen voor de Belgen.

Van Franse zijde.

Het Franse gezantschap te 's Gravenhage deelt omtrent de krijgsverrichtingen mee:

De 18^e zijn wij in de duinen vooruit blijven gaan in de richting van Nieuwpoort. Zuidelijk van Diksmuide hebben wij het de vorige dag gewonnen terrein in staat van verdediging gebracht. Zuidelijk van Ieper zijn wij bestendig vooruit blijven gaan.

Het Petit Journal verneemt dat Engeland weer 80.000 man troepen naar Vlaanderen heeft gezonden.

De prijzen der levensmiddelen in Antwerpen zijn volgens de Deutsche Koerier bij vroeger vergeleken geenszins bovenmatig hoog. Enkele artikelen zijn natuurlijk in prijs gestegen, maar toch binnen bescheiden grenzen. Een kilo brood, die vroeger 30 centiemen kostte, kost nu 35 centiemen. De suiker is van 70 centiemen per kilo tot 85 centiemen gestegen, de prijs van het zout van 20 tot 40 centiemen. Belangrijk duurder geworden is de boter. Vroeger kostte deze tussen 2,60 en 2,80 frank, nu 3,50 frank per kilo. De petroleum die vroeger 18 centiemen de liter kostte, kost nu 45 centiemen. Een pak lucifers is van 10 naar 20 centiemen gestegen. Het vlees is niet duurder geworden, zelfs in prijs gedaald. Rund- en varkensvlees, vroeger 2,20 frank, kan men nu overal voor 2 frank krijgen. Slechts de prijs van kalfsvlees is gestegen en wel van 2 frank per kilo naar 2,20 tot 2,30 frank. De prijs van steenkolen was in de eerste tijd in Antwerpen buitengewoon gestegen. Sedert enige tijd is deze weer sterk aan het dalen en het is te verwachten, dat de kolen nog veel goedkoper zullen worden. Groenten en vruchten zijn buitengewoon goedkoop. Voor 20 tot 25 centiemen koopt men twee pond mooie appels en de heerlijke Brusselse druiven zijn in Antwerpen voor 80 centiemen per kilo te koop.

Uit Brussel. Men schrijft ons uit Maastricht:

Sinds enkele dagen krijgen hier noch de neutrale buitenlanders noch zelfs de Duitsers of onderdanen der met hen verbonden staten paspoorten voor Nederland, tenzij ze een verklaring tekenen, dat zij zich, zolang de oorlog duurt en Nederland neutraal blijft, verplichten niet weer naar België terug te keren en in Nederland te blijven.

De te tekenen formule bevat tevens de zinsnede, dat zij verklaren te weten, dat zij zich bij eventuele terugkeer aan straffen blootstellen.

Belgen krijgen al sinds enige tijd geen paspoorten meer voor Nederland, tenzij bij hoge uitzondering (indien zij zich met de invoer van levensmiddelen bezig houden ten behoeve van het centraal voedingscomité).

Van het westelijk gevechtsterrein.

Berlijn, 20 december. Officiële kennisgeving van vanochtend uit het grote hoofdkwartier:

Bij Nieuwpoort en Bikschote hebben onze tegenstanders hun vruchteloze aanvallen gestaakt.

Parijs, 19 december. Officieel bericht van vanavond 11 uur:

Op het front in Belgisch Vlaanderen is in de streek van Steenstrate een vijandelijke aanval afgeslagen. Wij hebben aanmerkelijke vorderingen gemaakt bij het gehucht Kortekerke.

Parijs, 20 december. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur:

Tussen de Noordzee en de Leie hebben wij boven Nieuwpoort en Sint Joris enig terrein gewonnen. Ook ten oosten en ten zuiden van Ieper zijn wij enigszins opgeschoten.

Oostburg, 20 december. Vanochtend werd terug heftig kanongebulder gehoord uit de richting Nieuwpoort. Vermoedelijk was de Engelse vloot ook weer in actie. Voor het ogenblik is het nu weer stil.

De Duitsers in België.

Brussel, 20 december. De landdagen der negen Belgische provincies hebben in de gisteren gehouden vergadering besloten om de door het Duitse opperbestuur aan de bevolking van België voor de duur

van een jaar opgelegde oorlogsbijdrage van 480 miljoen frank, die in maandelijkse termijnen moet worden betaald, door de uitgifte van schatkistbiljetten door de negen provincies gewaarborgd, bijeen te brengen.

De schatkistbiljetten zullen door een bankconsortium, aan het hoofd waarvan de Belgische Société Générale staat, worden overgenomen.

De gouverneur-generaal heeft de verklaring afgelegd dat bij nauwgezette betaling der maandelijkse termijnen de opvorderingen met gereed geld zullen worden betaald.

Maandag 21 december 1914 – avondeditie

De vluchtelingen in Brabant en Zeeland.

Van Vlissingen varen wij in de grauwe, natwinderige vroege ochtend naar Breskens, met drie uitkijken v or op de boeg, wegens de mijnen, waarvan zij er herhaaldelijk hebben zien drijven. Dan door Zeeuws Vlaanderen, het suikerpee ngewest. Overal zijn de wegen stuk en zwaar onder de modder gereden door de bolderende wagens met bietwortels. Aan de haventjes en telkens weer langs de glibberende wegen, die hoge bergen van wonderlijk gestorte bieten.

En burgemeester Van Zuijen, die pas in België dat ellendige avontuur als een nachtmerrie gehad heeft met de sarrend dreigende dronken Duitse huzaar, hij wachtte ons op, in gezelschap van zijn ambtsgeenoot, de heer Van Oostrom Soede. Zij hadden inderhaast drie Belgische auto's voor ons verzameld, en de burgemeester van Groede, zelf aan het stuur van zijn wagen, zou ons loodsen naar de verschillende vluchtelingencentra. Want in dit direct aan België grenzende, aan België haast meer dan aan Nederland verwante

gebied - doordat de Scheldestroom hen van ons afsnijdt - vindt men nog in iedere gemeente de grootste kolonies uitgewekenen, naar verhouding der eigen bevolking.

Dooreen genomen hebben de mensen het daar best, zijn ze er als kinderen thuis, waarlijk opgenomen als gasten, aan wie het oorlogsleed zoveel mogelijk moet worden goed gemaakt, in deze dorpen en kleine steden.

De burgemeester van Breskens vertelde. Hij had er nu nog ongeveer tweehonderd. En hij leidde ons rond langs de vijf verblijven, waar ze samenwonen. Hier profiteerde men van die grappig Nederlandse clubjesgeest. Als wijlen Rome telt het kleine Breskens immers niet minder dan zeven verschillende kerken en kerkjes. Daar waren er aanstonds geschikt voor asielen. Er verblijven bv. ook nog 27 op een zolder. Enkelen al drie maanden, want er zijn er hier uit Leuven, uit Mechelen, Dendermonde. De Belgen zelf bereiden het maal voor de kolonie in de centrale keuken, in de kookketels van de garnaalvissers. En de laatste tijd kwamen er nog weer wat bij uit Heist, die nu op de Heister vissersschuiten verblijven. In het raadhuis lag een stapel toegezonden Franse en Nederlandse lectuur. De lezing van die oude jaargangen *Revue des deux mondes* kan pikant zijn in onze tijd. Maar of de eenvoudige lieden, die zoveel van de oorlog zelf lijdten, zich zwaar zullen verdiepen in de tegenstellingen der politiek? "De vluchtelingen, die hun geld ingeteerd hebben en nog bij de burgers inwonen", vertelde de burgemeester, "helpen nu op het land met het aardappels uitdoen, en bij het vervoer van de peëën."

In het prachtig schilderachtige Groede, waar middenin die belangwekkende dertiende-eeuwse kerk staat, zijn er niet minder dan een 2300 geweest. Nu zorgt het gemeentebestuur er nog voor een honderd.

En van het enorm overstroomde Sluis vertelde ik u reeds. De eerste dagen lag er het stadje onder de vloedgolf van zeker 25.000 vluchtelingen. En daar zijn er een kleine 1500 van overgebleven in de haven vol Belgische schepen. Er liggen er 70; 55 ervan zijn bewoond. En dat de mensen hier tevreden zijn, verzorgd en wel door het Nederlands-Belgische comité, blijkt voldoende uit het besluit van de regering, om hen op hun eigen verzoek niet naar Nunspeet over te brengen, maar hier te laten.

Sluis is dan ook een Belgisch stadje geworden, met die eigenaardig levendige, vaak elegante promenade langs de intieme grachtjes, waar allerlei Belgische zaakjes zijn gevestigd, een Belgische krantenkiosk, en de Franse bladen worden uitgevent. In die grote kloosters heeft men, bij de overweldigende vloed, de mensen te slapen gelegd tot op de trappen van het altaar, en zelfs het "slot" in het nonnenklooster, is voor hen opengegaan. Hier wonen er nu nog ruim tweehonderd; een kleine vijftig wezen ondermeer. De Belgische schippers staan kosteloos hun schuiten als woonstee af aan de landgenoten.

De verzorging is hier technisch geadmistreerd. De Belgische comitéleden onderhouden een inlichtingenbureel, een burgerlijke stand. En nu was men bezig het schoolwezen te regelen. De paters Franciskanen hebben al een klas van veertig jongens. Er zijn 35 kinderen voor een fröbelschooltje, er zijn heel wat sollicitanten voor de meisjesklas, en men hoopte nu op de medewerking van de burgemeester om daarvoor lokalen beschikbaar te krijgen. De mensen zijn hier goed, en in hun element.

Een even prettige indruk kregen wij in die eerbiedwaardig oude, stille stad Aardenburg. Men moet over die invasies toch niet gering denken. Op een bevolking van ruim 2000 zielen aanvankelijk 2650 vluchtelingen om voor te zorgen! Nu heeft men er driehonderd

overgehouden: 100 in een barak, 100 bij de boeren, en 100 in dat machtige voorportaal van de kerk met haar schone grafzerken, haar wonderschone arduinen zuilen, waartussen het ons enkel wat kil scheen voor de kolonie, die daar huist en slaapt in het stro. Maar de genegen toewijding van burgemeester Reepmaker van Belle, van de vriendelijke onderpastoor en de beide predikanten vergoedt weer zoveel. En als ze klachten hebben dan vragen die naïeve mensen het maar vol vertrouwen aan ..., de opperste van de feestcommissie!”

Doch de klachten zijn niet van ernstige aard. “We hebben nooit last met die mensen.” Ze koken en doen alles zelf voor elkaar, en de notabelen hebben nu zelfs een keurige bad- en wasinrichting voor hen gesticht, waar Belgische vrouwen dapper stonden te strijken.

Verder is er ... leerplicht ingevoerd. Voor de jeugd van 2 tot 13 jaar. De kleuters van twee tot zes gaan naar de zusters, de ouderen van 6 tot 13 naar de Belgische school met hun eigen onderwijzers. En de oudsten krijgen 's avonds herhalingsles.

Dat zijn de ideale verhoudingen in de kleinere plaatsen.

Van Oostburg vertelde ik u reeds. Maar dat is nu weer met zijn nog altijd duizend vluchtelingen een beetje overstelpt. De vijf lokalen van de openbare scholen zijn er moeten worden ingeruimd, onder conditie, dat de leerlingen daarvan 's middags over de twee bijzondere scholen moeten kunnen beschikken. De leertijd was gehalveerd, de normaallessen, de ambachtsschool, de koopmansbeurs liggen van september af vrijwel stil ...

Maar, zegde de militaire commandant, die met de burgerlijke autoriteiten prettig samenwerkt: “onze ziekenzaal, onze kraamkamer, alles in orde, en wij hebben de toestand nu onder de knie.” En de tevredenheid van de vluchtelingen zelf bleek ons

treffend, toen wij in die verschillende ruime, goed verlichte, warme verblijven van groot tot klein juist bezig zagen om met slingers en vlaggetjes hun zalen op te tuigen voor ... het dankfeest, het dankfeest aan hun trouwe verzorgers. Morgen zouden zij daar plechtig worden ingehaald, toegesproken, toegezongen, zo recht uit al die kinderlijk dankbare harten ...

Op het papier reizen we snel. Een alinea verder, en wij zijn aan het station Vlakte, waar de burgemeester van Kruiningen, de heer Dominicus, ons afwacht, om naar Hansweert mee te gaan, een van de voornaamste schepenkolonies. Hoe genegen trouwhartig sprak deze echte burgervader over het deerniswekkende vluchtelingenvolkje, dat daar bij eindeloze scheepsladingen is aan komen drijven binnen de veiligheid van die enorme sluizen van Hansweert.

Wij maakten kennis met de leden van het comité, allemaal stoere Zeeuwen, één nog in de oude dracht: kloek, rustig, met een rechtschapen goed hart. En wij wisten meteen: daar waren de vluchtelingen aan toevertrouwd. Hoewel het hun in die eerste dagen overweldigd heeft, overweldigd, de eindeloze stromen, toen daar ... 175.000 ontredderde uitgewekenen zijn doorgetrokken!

Nu strekken hun zorgen zich nog altijd uit over een 2500 behoeftige gasten, driehonderd kinderen beneden de twee jaar! Die verblijven merendeels in 242 Belgische schepen, waarmee de nieuwe sluis vol ligt, meest houten Walenschepen en grote rijnschepen, gemeerd langs de eindeloze steiger, en vele rijen breed, waarover planken brugjes leiden langs de luiken. In de ruimen daarvan zijn verschillende verblijven afgeschoten, liefst ieder voor twee gezinnen. Er staan kachels; er is het nodige huisraad, een hanglamp, zit- en slaapelegenheid met matrassen en dekens zo mogelijk gescheiden. Wij daalden in verscheidene schepen door de luiken af en vonden

dan de properheid, de gezelligheid al naar de aard der bewoners. Zij verklaarden dooreen genomen: "Het is al verdrietig genoeg, maar we zijn nog content zoals we het hier hebben meneer". Zij lijdten geen hou, zij krijgen eten genoeg, dat weer centraal voor hen wordt gekookt, zij zitten met hutje en mutje bijeen, en kunnen het met elkander goed vinden. Alleen als het slecht weer is, moeten de luiken dicht, en hebben ze het er donker.

"En wie het op het aanvankelijk toegewezen schip niet bevalt, die komen maar op de twee enorme rijnen, die wij zelf hebben gehoord." De Belgische schippers op hun eigen schepen logeren hen anders voor niets. Maar die mensen zelf verdienen nu ook niet, en vervallen langzamerhand aan de bedeling.

De ziekenbarak, de kraamzaal ... het is alles in orde.

Maar waarover nog altijd werd geklaagd, dat is over de schande van de Antwerpse sleepbootondernemers, van de firma Leizer met name, die van de rampspoed van hun medeburgers op de meest onbeschaamde wijze hebben geprofiteerd. Er waren er, die eisten voor de overtocht hierheen uit de gebombardeerde stad van 15 tot 25 frank per persoon, en op ieder schip, dat zij sleepten, zaten er gemiddeld 1500 à 2000, soms zelfs drieduizend vluchtelingen samengepakt. Eén boot had 36.000 frank bedongen voor één sleep. Terwijl de Rotterdamse firma's Van der Schuyt en Braakman, bijvoorbeeld, het reddingswerk met prachtige gulheid deden voor niets!

Ook liggen hier nog 15 Duitse lichters met graan; buit of niet? En één schip met tarwe voor de Belgische regering, al sedert het bombardement, dat zijn bestemming maar niet kan bereiken ... terwijl er zoveel gebrek aan is.

Vijfentwintighonderd vluchtelingen, die dooreen genomen heel content zijn als de gasten van een bevolking van 1200 zielen ... getuigt dit niet welsprekend van hartelijkheid en medelijden? "Op één avond stonden wij er midden in 16.000, en niemand heeft toen gebrek geleden!"

De burgemeester vertelde een grapje van: "daar in die paniek waren de mensen zo angstig en mismoedig, dat ze niet verder wilden dan waar ze stonden. Maar ze moesten toch worden verspreid; er moest een deel naar Kruiningen worden afgeleid ... Ze durfden niet, ze waren verwezen van angst. Toen bleek, dat het comitélid in de Zeeuwse dracht een wonderlijke invloed op hen had. Ze zagen hem aan voor een geestelijke, en alles wat hij zegde was goed: "Ja, ja, meneer pastoor." Hem volgden ze gedwee, als verdoolde schapen de herder. En zodra er nu nieuwe moeilijkheden ontstonden, besloten de heren onder elkaar: "de pastoor moet er maar weer voor."

Maar in de eerste nood hebben die zwermen vluchtelingen de boeren in de omtrek erg benadeeld. De bieten- en aardappelvelden, de akkers met rapen zijn er door die hongerige vluchtelingen grotendeels leeg gestroopt.

De laatste dag van onze onderzoekingstocht hebben wij besteed aan een bezoek in het vluchtelingenkamp Baarle Nassau (grens), waar de toestanden aanvankelijk herhaaldelijk aanleiding hebben gegeven tot ernstige klachten; ook in deze krant. Ik schreef reeds, dat die toestanden daar sedertdien aanzienlijk bleken te zijn verbeterd, en dat er hard wordt gewerkt om dit verblijf in allerlei opzichten geschikt te maken voor de bevolking. Onze indrukken waren er over het algemeen zeer gunstig.

Het is de heer Wolters, chef van het grote nieuwe station aan de grens in deze maar zeer dun bevolkte gebieden, die, als hoofd van

een plaatselijk comité, zich van het begin af met onvermoeide energie en een zeldzame toewijding tot taak heeft gesteld om de drommen vluchtelingen te helpen. En hij is dan nu ook het hoofd van het permanente vluchtelingenkamp, daar in en om die twee enorme douaneloodsen bij zijn station.

Dr. Carstens, reserve-officier van gezondheid in het naburige Baarle Nassau (dorp), is ter beschikking gesteld voor mogelijke medische hulp, waar een semiarts zich ter plaatse voortdurend aan wijdt. Dr. Carstens bezoekt vaak het kamp, en de heer Wolters overlegt met hem. Zo hield deze officier van gezondheid dan nu ook de inleidende beschouwingen van de pers, waarvan ik het volgende aanteken:

De vluchtelingen hier zijn eerst bij particulieren ondergebracht. Maar dat gaf ernstige bezwaren. Toen zijn de grote douaneloodsen voor hen ontruimd. Op de houten vloeren werd een stroleger gespreid; en een ervan werd eetzaal. Deze bevolking wisselde al naar de verandering in de toestanden over de grens. Bovendien was het aanvankelijk een doorgangsoord. Maar vooral toen het kouder werd, voldeed dit asiel niet meer. Er kwam grote behoefte aan kleding, aan dekking, verlichting, verwarming enz. Er kwamen veel zieken voor, mazelen onder de kinderen, die in een afgeschut deel van de loods moesten worden verpleegd. Het comité, noch de gemeente beschikte toen over voldoende middelen om in de behoeften te voorzien. Een ander bezwaar was de afgelegenheid van het kamp. Toen is er, eerst na een oproep in het Utrechtsch Dagblad, wat hulp gekomen. De directeur-generaal van de S.S. zond twaalf grote kachels, lampen enz.

Omstreeks de 20^e november bezocht jhr. Ruys nog eens Baarle Nassau, en hij achtte de gelegenheid toen geschikt om als permanent vluchtelingenkamp te worden ingericht. Al die tijd waren er voor de mensen geen dekens geweest. Zij sliepen onder het stro. Door

bemiddeling van de regeringscommissaris kwamen er nu 2000 stuks, met de eerste matrassen en peluwen. De centrale gezondheidsraad zond een ziekenbarak, er werd gebouwd en gewerkt, en nog vele verbeteringen zijn in wording.

Dat er van ontevredenheid onder de kampbewoners naar buiten bleek, schreef de medicus vooral toe aan de overgang uit de gemoedelijke gezinsverpleging naar dit grote vluchtoord.

Er zijn hier nu 1200 mensen en door verwijzing uit andere plaatsen kan dit aantal op een maximum van 1500 worden gebracht.

De heer Wolters heeft als chef van het kamp enige leden van het comité en Belgische spoorbeambten tot hulp te zijner beschikking. Vier zusters belasten zich belangeloos met de verpleging der zieken. Een korporaal en vijf soldaten van de militaire geneeskundige dienst houden toezicht op orde en zindelijkheid in en om het kamp, waar 's nachts schildwachten surveilleren. De pastoor uit het Belgische Turnhout voorziet in de geestelijke behoeften. In de eetzaal is voorlopig een biechtstoel geplaatst; daar wordt de mis opgedragen en verenigen zich de bewoners tot het avondgebed.

Zij krijgen 's morgens brood met boter en koffie, 's middags stampot met vet, eenmaal in de week vlees, en 's avonds weer koffie met brood. Die dag werden zij onthaald op de echt Antwerpse volksspijs: mosselen.

De zieken krijgen extra voeding op medisch voorschrift: de kinderen tot 4 ½ jaar tot ¼ liter melk per dag. Het zuigelingenvoedsel, voor zover geen moedermelk, wordt naar opgave van de dokter door een der zusters bereid. De vluchtelingen zelf koken voor de gehele kolonie, onder leiding van de menagemeester, de stationschef van Turnhout.

Een der loodsen dient als slaapzaal; langs het ene plankier voor de vrouwen en kinderen en langs het andere, achter de afsluiting, voor de mannen. Er worden nu schotten geplaatst om afschuttingen te krijgen voor gehele gezinnen. De vrouwen hebben sinds half november matrassen en hoofdkussens. Voor de mannen worden die in het kamp zelf gemaakt van grondstoffen, die de regering zond, zodat er binnenkort niemand meer op stro hoeft te slapen.

Dr. Carstens acht dit slapen op stro voor een dergelijke grote, aanvankelijk wisselende bevolking en voor een langere duur onhygiënisch. Het wordt verontreinigd, het loopt door elkaar, geeft ontzettend veel stof en het is een kweekplaats van ongedierte en een bron van besmetting. Maar warm is het slapen erin zeker wel.

Utrechtse dames hebben voor iedere zuigeling een wiegje gemaakt van bananenkratten, bekleed en helemaal ingericht. In een afgeschut deel van de loods worden de lichte zieken verpleegd, de herstellenden en de kinderen met mazelen, in het geheel een dertigtal personen. Zij liggen op houten kribben en worden door twee zusters opgepast.

Midden in de loods staan op de rails zes spoorwagens; een als kantoor, een ander als spreekkamer van de dokter, een derde het zeer primitieve verblijf van twee zusters, en de drie overige als magazijn.

Twee wasplaatsen, één voor mannen en één voor vrouwen zijn er afgeschoten. Bij de werken voor de waterleiding, die aan de gang zijn, behoort ook het maken van een douchebadinrichting. Het drinkwater is goed.

Nabij de loodsen staat de ziekenbarak, met een veertien patiënten, onder toezicht van twee zusters. Ernstige zieken, die vervoerd

kunnen worden, vrouwen die moeten bevallen, mensen die een bijzondere behandeling hebben te ondergaan, worden daarvoor naar het gasthuis in Tilburg vervoerd.

De plannen voor het bouwen van een school, tevens kerk, en van werkplaatsen, waar men hoopt de mannen later bijvoorbeeld aan het binden van vuurmakers en bezems te kunnen zetten, de uitbreiding van het aantal privaten, de vergroting van de keukenafdeling, ze zijn alle in wording. De regeringscommissaris had dit werk willen aanbesteden, maar de directeur gaf er de voorkeur aan om het te doen uitvoeren door de vluchtelingen zelf bij wijze van werkverschaffing, al duurt de voltooiing dan ook wat langer.

Er zijn zes kinderen gestorven, waaronder twee zuigelingen: vier aan mazelen. Deze vrij grote sterfte schreef de dokter toe aan de oorlogsomstandigheden, die slechte voedingstoestanden enz. veroorzaken.

Alle vluchtelingen, die langs de weg van Turnhout over onze grens binnen kwamen, zijn, ook in het belang der gezondheid van onze troepen, door de militaire geneeskundige dienst tegen pokken ingeënt.

De dienstregeling voor het kamp luidt: 7 ½ uur opstaan en wassen, van 8 tot 9 ontbijten in groepen van 400, enz. De mensen mogen vrij rondlopen, en dat geeft geen bezwaar; zij zijn geregeld op tijd terug. Dronkenschap is nooit voorgekomen. Er is trouwens geen geld.

Om half 10 's morgens is het voor alle "weerbare vrouwen en meisjes" boven 15 jaar: aardappelen schillen, ieder om de drie dagen. Wie zich hieraan onttrekt krijgt geen eten, maar dat komt hoogst zelden voor. Van 12 tot 1 middagmaal: van 6 tot 7 avondeten; om 8 uur avondappel. Dan moet ieder met zijn dekens in de hand voor zijn

slaapplaats staan. Die dekens moeten overdag behoorlijk opgevouwen zijn.

Bij onze ommeegang door het vluchtoord vonden wij de Belgische vrouwen en meisjes naar hartenlust aan het schrobben en spoelen van de uit de drassigheid modderig ingelopen vloeren van die enorm wijde, met glas overkapte douaneloodsen. De tafels en banken van de eetzaal werden terdege afgeboend; het was een finale schoonmaak. Daardoor kregen wij, in strijd met de verklaringen van verschillende vroegere bezoekers een indruk van reinheid. Al zagen de mensen zelf er met hun povere kledij hier en daar in het stuivende stro van het slaapverblijf ook allesbehalve zindelijk uit. En zij erkenden, dat, zodra de boel schoon is, het dadelijk toch weer vuil wordt door de strorommel en de moddervoeten.

Aan licht en ventilatie laten deze enorme hallen zeker niets te wensen. Hoewel er verscheidene kachels staan, scheen het er ons, bv. voor zuigelingen en zwakke mensen, onvoldoende gekleed als ze merendeels zijn, zelfs wel wat al te luchtig. De heer Wolters gaf toe, dat er, als het straks gaat vriezen, uit die hoge glazen kappen te veel kou naar binnen zal komen.

Behalve de eindeloze klachten over het gebrek aan vooral onderkleding, bemerkten wij geen stemming van ontevredenheid. Het schoonmaken van de bergen mosselen gaf trouwens een monter vertier. En toen wij de eerste vierhonderd later aan tafel zagen zitten, verklaarden zij ons telkens met verheerlijkte gezichten, dat het kostelijk smaakte.

“Ja, ja”, zegde ontroerd een oud vrouwtje “mosselen! Het is lang geleden, dat we die gegeten hebben ...”

Voor wie hiervan niet hielden, was er aardappelen met vet gestampt. Maar de directeur zegde dat er bonen en erwten moesten komen, om door de aardappelen heen te mengen, zodat deze stampot op de duur wat voedzamer werd.

Alles bijeen genomen, en vooral ook in aanmerking genomen de ver verwijderde ligging der bewoonde streken, waar ieder stuk toch vandaan moest komen, waardeerden wij de menigte goede zorgen, die ook hier aan de vluchtelingen worden gewijd. En wij eindigden onze tocht in het vertrouwen dat het vluchtoord Baarle Nassau, als de verschillende verbeteringen voltooid zijn, aan billijke eisen zal voldoen.

Rotterdam – Voor de Belgen.

Het stoomschip Doria is gisteren van Halifax alhier aangekomen met een lading, bestemd voor de Belgen. Dit is de tweede zending, die de bewoners van Nieuw-Schotland geschonken hebben. De lading bevat o.m. 600 ton kleding, 800 ton meel, 900 ton aardappelen, voorts schoenen, grote partijen conserven, stokvis, zoute vis, enz., samen 2500 ton.

De lading van het stoomschip Memento, dat gisteren uit Londen is aangekomen, bestond hoofdzakelijk uit 1134 ton rijst, bonen en erwten, eveneens bestemd voor de Belgen.

Van het westelijke gevechtsterrein.

De oorlogscorrespondent van De Tijd te Sluis meldt op 18 december:

Als vaststaand kan ik de volgende resultaten mededelen van de aanvallen der geallieerden onder medewerking van de Engelse vloot. Heroverd zijn aan en boven de IJzer: Lombardsijde en Sint Joris, terwijl de bezetting van Westende slechts een historie van enkele

dagen schijnt, daar deze plaats door de Duitsers ontruimd is en reeds meermalen door Franse patrouilles bezocht is.

Rondom Ieper zijn thans de volgende dorpen door de geallieerden bezet, zonder dat de Duitsers erin geslaagd zijn dit voordeel weer teniet te doen: Bikschote, Langemark, Passendale en Moorslede; ook het even boven Passendale gelegen dorp Westrozebeke is door de Duitsers ontruimd en wordt door de Engelsen herhaaldelijk gepatrouilleerd, maar een definitieve bezetting wacht op het resultaat van de verschillende gevechten, die tegen de Duitsers in de bossen ten zuidwesten van deze plaats geleverd zijn.

Het succes, dat de geallieerden ten noordoosten van Ieper gehad hebben met de bezetting van genoemde dorpen, is van het grootste belang en de Duitsers concentreren er op het ogenblik dan ook zoveel mogelijk manschappen, om het verloren terrein te herwinnen.

Het voorwaarts dringen der geallieerden gaat nl. voor de Duitsers verontrustend regelmatig, d.w.z. in een lange horizontale lijn, die loopt van Bikschote tot nabij de spoorlijn Roeselare-Menen en van daar naar Rijsel.

En door hun voortdringen wordt vooral deze verbindinglijn der Duitsers ernstig bedreigd, daar het door de Engelsen genomen dorp Moorslede bv. slechts een paar km ten westen van deze spoorlijn (Roeselare-Menen) ligt. Het noordwaarts dringen bedreigt vooral de verbindinglijn Diksmuide-Torhout en van daar naar Brugge. Dat het de geallieerden ook erom te doen is, deze weg af te snijden, bewijzen de hardnekkige gevechten, die geleverd worden tegen de Duitsers, die in de uitgestrekte bossen van Houthulst tussen Merkem en Staden verscholen zijn.

Ofschoon de geallieerden bij deze bossen nog niet verder gevorderd zijn, kunnen de Duitsers niet zonder grote verliezen stand houden.

De door de correspondent ontvangen inlichtingen tonen aan, dat het succes, hetwelk de verbondenen bij Lombardsijde en Sint Joris behaald hebben, hoofdzakelijk te danken is aan de werking van het Engelse geschut.

Toen de 14^e dezer Lombardsijde en Westende door de Engelse vloot gebombardeerd waren, uren achtereen, hebben de Duitsers die plaatsen tenslotte moeten ontruimen en zich op korte afstand daar achter opgesteld. Toen achtte de infanterie der geallieerden haar taak aangebroken en ging tot een stormaanval op de vijand over. De Duitsers lagen in loopgraven, maar in verspreide orde trokken de geallieerden een halve cirkel om deze plaats en brachten op goede plaatsen enkele kleine stukken geschut in stelling, die grote verliezen aanrichtten.

Op een groot deel van de andere helft van de cirkel, die door de geallieerden werd opengelaten, vielen de granaten der Britse vloot en de Duitsers waren genoodzaakt zich daar doorheen te werken en op Sint Joris terug te trekken. Dit ging echter niet meer in goede orde en de hen achtervolgende troepen richtten een moorddadig vuur op hun achterhoede.

Het gevolg was dat de Duitsers zich ook in Sint Joris niet lang meer konden handhaven en van deze plaats terugtrokken naar Kapellen, voor hun vlucht gebruik makende van de enkele dijken die op dit overstroomde terrein droog zijn gebleven.

De correspondent van De Tijd te Sluis seint nader:

De geallieerden blijven vorderingen maken aan de IJzer. Middelkerke is thans door de Duitsers ontruimd. Veel beweging heerst onder de

Duitse troepen in West-Vlaanderen. De vliegtuigen der geallieerden zweven de gehele dag van de IJzer tot de Hollandse grenzen en vannacht wierpen zij lichten uit.

Zaterdag is in Brugge door een Engelse vlieger een bom geworpen op de kazerne en op een particulier huis bij het foeragedepot, waarop gemikt werd.

Zaterdag werd bij Tielt een Engelse patrouille door de Duitsers gevangen genomen.

Van Franse zijde.

De Franse legatie deelt omtrent de krijgsverrichtingen heden het volgende mee:

De 19e zijn wij ongeveer 150 meter vooruit gekomen naar Nieuwpoort en naar Sint Joris toe, ten oosten en ten zuiden van Ieper.

De Tijd neemt uit de XXe Siècle, van Havre, de namen over van twintig priesters, die, naar het getuigenis van kanunnik J. Schmitz, secretaris van het bisdom Namen, onschuldig door de Duitsers waren doodgeschoten. Bij die lijst, zegt De Tijd (of het Franse blad), moeten nog de namen gevoegd worden van zes andere geestelijken. Ook worden nog een twaalftal priesters vermist. En in het diocees Luik zijn, volgens dezelfde bron, zes priesters door Duitse handen gevallen. Men veronderstelt, dat er ook in de bisdommen Mechelen en Doornik verscheidene priesters onschuldig zijn gevallen. Men heeft daarvan echter nog geen officiële gegevens.

In Diksmuide.

Heinrich Binder, oorlogscorrespondent van het Berliner Tageblatt, vertelt van een bezoek, dat hij en andere journalisten aan Diksmuide hebben gebracht. Na een gevaarlijke wandeling onder het geweervuur der Fransen, bereikten zij de puinhopen van de stad. Daar waren zij vrijwel in veiligheid, want slechts enkele straten, en met name het marktplein, liggen open voor het vuur van de vijand. Zo in elkaar geschoten als Diksmuide, zegt hij, ligt geen andere stad op de slagvelden van deze afschuwelijke oorlog.

In de omgewoelde straten ligt de modder meters dik. Misschien is er nog een huis in de plaats, dat niet door de granaten getroffen is. Ik weet het niet. Want als men voorzichtig van steen op steen moet stappen, voorzichtig om de hoek van de straat moet kijken, omdat daar de kogels doorheen vliegen, blijft er weinig tijd over, om rondom zich heen te zien. De puinhopen vormen kleine, glibberige bergen, waar men overheen moet. Daar ligt reeds het marktplein, waarover onophoudelijk de kogels fluiten. In één sprong naar de overkant onder de dekking van het stadhuis en naar de geweldige Sint Nikolaaskerk, die een enkele reusachtige ruïne is en die men nog slechts aan een paar stukken muur en aan een pilaar als kerk kan herkennen. En toch is er een geluidloos leven in de stuk geschoten huizen. Daar hebben zich onze soldaten in de kelders ingekwartierd, maar geen opstijgende rook mag de vijand verraden in welke huizen onze troepen verblijf houden.

De commandant begroet ons. Hij is blij, nieuwe gezichten te zien in deze woestenij. Terwijl hij ons de toestand staat uit te leggen, slaan links en rechts onafgebroken de kogels in muren en gevels. In een minuut tijd tellen wij vijfenveertig schoten tegen de muur van het naburige huis. Zo ijverig, dag en nacht door, slingert de vijand nutteloos zijn ammunitie in de dode stad. Als enige levende wezens vonden onze soldaten een hond en drie katten. Dat was alles. Drie, vier maal is om Diksmuide gevochten. Thans is de reusachtige

puinhoop vast in ons bezit en onze stellingen zijn vooruit geschoven tot aan het IJzerkanaal, dat in het westen der stad voorbij de laatste huizen loopt.

Nu gaan wij op weg naar de loopgraven. De weg erheen gaat door een toegangsloopgraaf van ongeëvenaarde wilde romantiek. We gaan door in elkaar geschoten huizen, donkere aardholen en kelders, door paardenstallen, reeksen van kamers, waarin nog al de meubelen uit gelukkige tijden staan. Een snelle sprong brengt ons dan in een nauwe steeg, die in de vuurlijn van de vijand ligt. Dan gaan we weer door kamers en over binnenplaatsen tot we in een lange onderaardse, kletsnatte aarden gang komen, aan het einde waarvan, evenals in een tunnel, eindelijk het licht ons begroet. In de voorste loopgraven! Er mag niet gesproken worden, want ginds, ongeveer honderd meter verder, ligt de vijand. Nauwelijks vertoont zich de punt van een helm, nauwelijks wil men zijn stijve ledematen, stijf van het eeuwige bukken, iets uittrekken, of een hagel van lood klettert reeds neer.

In de loopgraven, waar natte gele modder naar beneden druipt, staan onze soldaten. Acht uur blijven zij zo staan. Dan komt de aflossing aangeslopen. In gebukte houding gaat het dan terug naar de muffige maar beschermende kelders. 's Nachts wijzen witte banden en stukken papier de soldaten de weg. Licht mogen zij niet aansteken en ook geen woord spreken. Op vele plaatsen van de gevaarlijke terugweg staat als barrière een gebroken stoel of een bank. Hier mag men niet het hoofd boven de muur uitsteken. Want daarachter ligt de dood op de loer.

In De Tijd vinden wij de vertaling van een brief van de paus aan kardinaal Mercier. De paus spreekt van zijn "diepe deernis", bij het zien hoe zijn "zo geliefde Belgische volk ten gevolge van een allerbloedigste en rampspoedigste oorlog tot een inderdaad

betreurenswaardige toestand is vervallen.” Hij bidt om een spoedig einde van deze oorlog, waarin hij intussen uit alle kracht “de diepe ellende” tracht te lenigen.

“Alleraangenaamst was het ons dus”, zo gaat de paus voort, “en door ons met een openlijke blijk van ingenomenheid vereerd, dat onze geliefde zoon, kardinaal von Hartmann, aartsbisschop van Keulen, het verzoek indiende, om alle, zowel Franse als Belgische krijgsgevangen priesters, die in Duitsland verblijven, als officieren te behandelen.

“Wat nu echter vooral België betreft, vernamen wij voor enkele dagen, dat de gelovigen van die nationaliteit te midden van zo grote beroering niet ophouden hun vrome ogen en harten op ons te richten, en, ofschoon door rampen overstelpt, zich hebben voorgenomen tot verlichting der noden van de H. Stoel, gelijk in vorige jaren zo ook in de schrikkelijke tijdsomstandigheden, de Sint Pieterspenning bijeen te brengen. Wij bewonderen wij uitnemend bewijs van liefde en verknochtheid voor ons ten hoogste, en wij bejegenen het met welverdiende welwillendheid en dankbaarheid.

“Maar de zware en moeitevolle omstandigheden beschouwend, waarin onze beminde zonen zo ongelukkig verkeren, konden wij er in het geheel niet toe besluiten om aan hun aanbod, hoe edelaardig ook, gehoor te geven. De bijdragen echter, zo er iets bijeen gebracht zou kunnen worden, willen wij, gebruikt te zien worden om de nood te lenigen van het Belgische volk, dat evenzeer erbarming verdient, als eerbied om zijn adel en godsdienstige gezindheid.”